

592

RAD

[Handwritten signature]

ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΒΗΧΑΣ
ΕΠΙΘΕΤ. ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ

ΚΩΝΣΤ. ΡΑΔΟΥ

ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΑ ΣΚΙΑΓΡΑΦΗΜΑΤΑ

Ο ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΗΡΑΚΛΕΙΟΣ

Μεταξὺ τῶν μεγάλων διδασκάλων τοῦ πολέμου ἡ ἱστορία τοῦ Βυζαντίου δύναται ν' ἀναγράψῃ ὀνόματά τινά ἐκ τῶν διπρεπεστάτων. Οὕτω τὸν αὐτοκράτορα Ἡράκλειον ὅστις ἔδωκε θαυμάσια μαθήματα τακτικῆς καὶ στρατηγίας ἐκραταίωσε δὲ καὶ ἐλάμπρυνε τὴν ἑλλην. αὐκρατορίαν κατὰ τὴν ἑβδόμην ἑκατονταετηρίδα.

Ὁ Ἡράκλειος ἀνῆκεν εἰς οἰκογένειαν ἐξόχως στρατιωτικὴν πολλοὺς παρασχούσαν ἀξιολόγους στρατηγοὺς εἰς τὸ Βυζάντιον. Αὐτὸς δὲ πατὴρ τοῦ Ἡρακλείου διεκρίθη μεγάλως ἐν πολέμοις. Ἐγεννήθη ἐν Ἀρμενίᾳ ἐκ μεγάλης καὶ πλουσίας οἰκογενείας τῆς ἐπαρχιακῆς ἀριστοκρατίας. Ὑπὸ τὴν βασιλείαν τοῦ Μυαρκίου καὶ κατὰ τὰς περσικὰς στρατείας διέτρεξεν ἔνδοξον στρατιωτικὸν στάδιον. Ἐν ἔτει 586 καὶ ὡς ὑπαρχηγὸς τοῦ στρατηγοῦ Φιλιππικοῦ διεδραμάτισε σπουδαῖον πρόσωπον διευθύνας σπουδαίας ἐπιχειρήσεις. Ἐν ἔτει 589 καὶ ἐν τῇ ἐν Νισίβῃ μάχῃ ἐπεδείξατο ἐξαιρετικὴν ἀνδρείαν πανταχοῦ δ' ὑπῆρξεν ὁ στυλοβάτης τῆς πειθαρχίας καὶ διεκρίθη διὰ τὴν δεξιότητα καὶ τὸ θάρρος. Εἰς ἀνταμοιβὴν προήχθη εἰς τὴν διοίκησιν τῆς ἐξαρχίας τῆς Ἀφρικῆς. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ἀκόμη τοῦ 602 ἣτις ἀνεβίβασεν ἀπροσδοκῆτως ἐπὶ τοῦ θρόνου ἄξεστον ἑκατόνταρχον τὸν τραχὺν καὶ τυραννικὸν Φωκᾶν διετήρησε τὴν ὑψηλὴν αὐτὴν θέσιν, ἀλλὰ μὴ ἐπιδοκιμάζων τοὺς τρόπους καὶ τὴν διαχείρισιν τοῦ Φωκᾶ παρεσκεύασε τὴν ἀνατροπὴν αὐτοῦ διὰ τοῦ ὁμωνύμου υἱοῦ τοῦ Ἡρακλείου εἰ καὶ δὲν ἐξῆλθεν ὁ ἴδιος τῆς ἐξαρχίας του. Ἀπέθανε πάντως πρὸ τοῦ 615 καταλιπὼν τρία τέκνα· τὸν Ἡράκλειον περὶ οὗ θὰ γίνῃ ἐνταῦθα λόγος, τὸν Θεόδωρον καὶ τὴν Μαρίαν ἣτις ὑπῆρξεν ἡ μήτηρ τῆς φιλοδόξου αὐτοκρατορίας Μαρτίνας. Ὁ υἱὸς Ἡράκλειος ἐγεννήθη τῷ 575. Εὐσωμος καὶ εὐειδὴς ἐπέβαλλε διὰ τῆς εὐγενείας τῶν χαρακτηριστικῶν του καὶ διὰ τῆς συμπεριφορᾶς του. Δὲν ἐβράδυνε νὰ διακριθῇ ὡς στρατιωτικός. Ὁ ἑξαρχος τῆς Ἀφρικῆς καὶ πατὴρ τοῦ Ἡρακλείου ἀντιπολιτευόμενος τὸν τυραννικὸν καὶ βάνανσον Φωκᾶν, ὅστις ἐπωφεληθεὶς στρατιωτικῆς στάσεως εἶχε καταλάβει τὸν θρόνον, παρεκώλυε τὴν ἀποστολὴν τῶν σιτη-

[Handwritten notes]
Δεξιά ἰδέω - ἔδοξ.
Νεὶ Λεττο - Α' - 1928

ρῶν εἰς τὴν πρωτεύουσαν. Ὁ Φωκᾶς ἐκδικούμενος ἐνέκλεισε τὴν σύζυγον τοῦ Ἡρακλείου Ἐπιφάνειαν εἰς μοναστήριον ὡς καὶ τὴν μνηστὴν τοῦ νέου Ἡρακλείου Εὐδοξίαν. Τότε ὁ νέος Ἡράκλειος μετὰ τοῦ ἐξαδέλφου του Νικήτα καὶ τοῦ πατρός του ὠργάνωσαν μεγάλην κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκστρατείαν ὅπως ἀνατρέψωσι τὸν τύραννον. Ὁ Νικήτας ὤδευσε κατὰ τῆς Πόλεως διὰ τῆς Αἰγύπτου, τῆς Συρίας καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ὁ Ἡράκλειος ἐπῆλθε διὰ θαλάσσης ἐπὶ κεφαλῆς μεγάλου στόλου. Ὁ Φωκᾶς δὲν ἠδυνήθη ν' ἀντιταχθῇ κατὰ τοῦ κινήματος. Ἀλλῶς οἱ πρόθυμοι εἰς ἀνατροπὰς Πράσινοι οἱ ἄλλοτε ὑποστηρικταὶ τοῦ Φωκᾶ στασιάσαντες παρέσυραν τὸν ὄχλον κατ' αὐτοῦ, ἀνέτρεψαν τὸν θρόνον καὶ ἐθανάτωσαν τὸν τύραννον. Ὁ Ἡράκλειος ἐκλήθη ν' ἀναλάβῃ τὴν ἀρχήν. Μετὰ τινες δισταγμοὺς ἐδέχθη πεισθεὶς ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Σεργίου. Ἀνώμαλος ἦτο ἡ κατὰστασις καὶ μετὰ δυσκολίας ἐδραιούτο ἡ τάξις. Δύσκολα ὑπῆρξαν τὰ πρῶτα ἔτη. Οἱ πρὸς τοὺς Πέρσας ἐν τούτοις πόλεμοι ἐμεγάλυναν τὸν Ἡράκλειον καὶ ἐπαγίωσαν τὴν ἀρχήν του. Εἰς τὴν Περσίαν ἐβασίλευον τότε οὐχὶ πλέον οἱ Ἀχαιμενίδαι, ἀλλ' οἱ Σασσανίδαι ἐφ' ὧν τὰ στρατιωτικὰ τῆς Περσίας ἐπρόκοψαν καὶ κατηρτίσθησαν μετὰ μείζονος ἢ ἐπὶ τῶν Μηδικῶν καὶ τῶν στρατειῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐπιτυχίας. Τὰ στρατεύματα ἦσαν λίαν ἡσκημένα, προήχθη δὲ καὶ ἡ τακτική. Σπουδαῖοι ἦσαν οἱ στρατηγοί. Τὸ κορύφωμα τῆς περσικῆς ἰσχύος συμπίπτει μὲ τὴν ἐποχὴν τοῦ Χοσρόη, βασιλέως μεγαλεπιβόλου καὶ ἱκανοῦ. Ἡ ρῆξις πρὸς τοὺς Βυζαντίους ἐχρονολογεῖτο λοιπὸν ἀπὸ ἐτῶν (1). Ὁ στρατηγὸς τοῦ Χοσρόη Σαχαρμπᾶζ «βασιλικὸς σύαγρος» ὡς ἐπεκαλεῖτο ἐπὶ τὸ δημοτικώτερον εἶχε καταγάγει ἐπιτυχίας κατὰ τῶν Ἑλλήνων, εἰσβαλὼν δὲ εἰς Παλαιστίνην ἤρπασε τὸν τίμιον σταυρὸν ὃν εἶχεν ἀνεύρει καὶ ἀναστηλώσει ἡ μήτηρ τοῦ Κωνσταντίνου Ἐλένη, ἀπήγαγε δὲ αὐτὸν εἰς Περσίαν ὅπου παρέλαβε καὶ μετὰ πολλῆς εὐλαβείας ἐφύλαττε ἡ χριστιανὴ σύζυγος τοῦ Χοσρόη. Ἐν τούτοις τὸ γεγονὸς κατέθλιψε τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος καὶ ἐξῆψε τὸ πατριωτικὸν καὶ θρησκευτικὸν αἴσθημα αὐτοῦ. Θαυμασίως δ' ἐπωφελήθη τούτου ὁ Ἡράκλειος ὅστις ὁμῶς, ὡς εἵπομεν, εἶχε νὰ παλαίσῃ κατὰ τῶν ἀναγεννηθέντων Περσῶν, οἵτινες ἀπέχουσι χίλια ἑκατὸν ἔτη ἀπὸ τῶν Περσῶν τοῦ 5 π. Χ. αἰῶνος. Ἡ περσικὴ παλιγγενεσία πρέπει νὰ τεθῇ ἐπὶ τῶν χρόνων τῶν

(1) Τοῦ Χοσρόη στραφέντος κατὰ τοῦ Φωκᾶ καθ' οὗ εἶχε τὴν ἀφορμὴν ὅτι οὗτος ἀνέτρεψε καὶ ἐθανάτωσε τὸν φίλον καὶ σύμμαχον αὐτοῦ τὸν καλὸν καὶ ἀγαθὸν αὐτοκράτορα Μαυρίκιον.

διαδόχων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καθ' οὓς δρῶσιν οἱ Ἀρσακίδαι ἢ Ἐθνικὴ δυναστεία τῶν Περσῶν. Πρῶτος ἐξ αὐτῶν βασιλεὺς ὑπῆρξεν ὁ Ἀρσάκης, Arsach, ὡς τελευταῖος ὁ Artaban. Ὁ Arsach ἀνευρὼν ἢ ἐπινοήσας τὴν ἔθνικὴν σημαίαν τῶν Περσῶν, σημαίαν συμβολικὴν, σκυτίνην ἐμπροσθέλλαν τοῦ θείου σιδηρουργοῦ Γκαόχ, ἣτις ἐφέρετο ὡς σωθεῖσα ἐκ τῆς καταστροφῆς τοῦ τελευταίου Δαρείου τοῦ Κοδομανοῦ, ὑψωσεν αὐτήν.

Ἐν τούτοις οἱ Ἀρσακίδαι παρὰ τὴν Ἐμπροσθέλλαν τοῦ Γκαόχ, δὲν ἦσαν καθαροὶ Πέρσαι (Πάρθοι).

Ὁ Ἀρταξάρχης ἦτο νεαρὸς πρίγκηψ, κατερχόμενος ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς κατόχους τοῦ θρόνου τῆς Περσεπόλεως. Οἱ ἀστρολόγοι εἶχον προείπει εἰς τὸν τελευταῖον Πάρθον βασιλέα, τὸν Ἀρταβάν, ὅτι ὁ νέος αὐτὸς Πέρσης Ἀρταξάρχης θὰ τὸν ἐκθρονίσῃ.

Μία τῶν εὐνοουμένων τοῦ χαρεμίου τοῦ Ἀρταβάν, Γκουλνὰρ ὀνόματι, εἰδοποιεῖ τὸν Ἀρταξάρχην ὅτι κινδυνεύει καὶ φεύγουν ὁμοῦ εἰς Περσίαν, ἣτις κηρύσσεται ὑπὲρ αὐτοῦ, ὡς καὶ οἱ σατράπαι πολλῶν ἄλλων ἐπαρχιῶν.

Ὁ Ἀρταβάν συλλαμβάνεται, φυλακίζεται καὶ θανατοῦται μετὰ τῶν δύο υἱῶν του καὶ βασιλεὺς ἀνακηρύσσεται ὁ Ἀρταξάρχης, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἄρχονται οἱ Σασσανίδαι (226 μ. Χ.) ὀνομασθέντες οὕτω ἀπὸ τοῦ Σασσάν, ἀρχηγοῦ τῆς οἰκογενείας, ὅστις ἦτο ἐκ τῶν ἀπογόνων τοῦ Ὑστάσπου καὶ ἀπωλέσας τὸν θρόνον εἶχε καταφύγει εἰς τὰς Ἰνδίας.

Οἱ Σασσανίδαι οὗτοι εἶναι φίλοι τῆς προόδου καὶ ἐκαλλιέργησαν τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα. Αἱ ἑλληνικαὶ ἐπιγραφαὶ ἐπὶ τῶν βράχων Νασκί-Ρουστὰν ὑπάρχουν ἐγγὺς τῆς Περσεπόλεως. Περιῆλθον εἰς πολέμους πρὸς τοὺς Ρωμαίους διὰ τὴν Μεσοποταμίαν καὶ τὴν Μ. Ἀσίαν, οἵτινες ἐξηκολούθησαν καὶ μετὰ τὴν μετάθεσιν τῆς ἑδρας τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους εἰς τὴν Κων)πολιν. Ἐξακουστὸς ὑπῆρξεν ὁ ἐξ αὐτῶν βασιλεὺς Σαπὸρ κατὰ τοῦ ὁποίου ἐστράτευσεν ὁ Αὐτοκράτωρ Ἰουλιανὸς ὁ Παραβάτης.

Ἄλλος σπουδαῖος αὐτῶν ἡγεμὼν ὑπῆρξεν ὁ Κοσροῦ, Χοσρόης ὁ Μέγας, ὁ ὁποῖος εἶναι σύγχρονος τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὅστις ὑπῆρξεν ἰσχυρὸς καὶ δίκαιος ἀνὴρ καὶ ἐξέτεινε τὰ ὅρια τοῦ Κράτους του. Περὶ αὐτοῦ διηγοῦνται ἀνέκδοτόν τι παρεμφερὲς πρὸς ἐκεῖνο τοῦ Μεγάλου Φρειδερίκου μετὰ τοῦ μυλωθροῦ ἰδιοκτήτου οἰκίας παρεμποδιζούσης τὴν πρόσοψιν τοῦ Παλατίου του.

Ἐγγονος τοῦ Χοσρόη τούτου ὑπῆρξεν ὁ Χοσρόης Β' ὁ σύγχρονος καὶ ἀντίπαλος τοῦ Αὐτοκράτορος Ἡρακλείου.

Τὸν Χοσρόην τοῦτον ἐν ἔτος μετὰ τὴν ἀναγόρευσίν του ἐξεθρό-

νισεν ὁ στρατός του. Τότε φεύγει οὗτος εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπικαλούμενος τὴν προστασίαν τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ Ἑλληνοῦς Αὐτοκράτορος Μαυρικίου ὅστις νυμφεύει αὐτὸν μετὰ τῆς θυγατρὸς του καὶ ἐπαναφέρει ἐπὶ τοῦ θρόνου.

Μετ' ὀλίγον ὅμως ὁ Μαυρίκιος θανατοῦται ὑπὸ τοῦ στασιαστοῦ Φωκᾶ τοῦ καὶ σφετερισθέντος τὸν θρόνον τῆς Κων)πόλεως.

Τῷ 603 ὁ Χοσρόης κηρύσσει τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Αὐτοκράτορος Φωκᾶ διὰ τὴν ἐκδικήσιν τὸν θάνατον τοῦ πενθεροῦ Μαυρικίου.

Ὁ πόλεμος διήρκεσε 18 ἔτη μὲν νικητὴν τὸν Χοσρόην, ὅστις διὰ τοῦτο ὠνομάσθη παρβίζ (ἰσχυρός).

Ἦδη ἀπὸ τοῦ 610 ὁ Φωκᾶς δὲν εἶναι πλέον ἐπὶ τοῦ θρόνου οὔτε ἐν τῇ ζωῇ.

Αἱ ἥτται τῶν στρατηγῶν του καὶ πολὺ περισσότερον τὰ ἐγκλήματα ἐξήγειρον τὸν λαόν του ἐναντίον του μέχρις καὶ αὐτοῦ τοῦ Πρίσκου, κόμητος τῶν ἐξκουβιτόρων, ὅστις γράφει πρὸς τὸν Ἐξαρχον τῆς Ἀφρικῆς τὸν πατέρα τοῦ Ἡρακλείου, τὸν νικητὴν τῆς παρὰ τὴν Νίσιβιν μάχης τὸ ἐπισημότερον πρόσωπον μετὰ τὸν Αὐτοκράτορα. Πανταχόθεν τὰ βλέμματα ἦσαν ἐστραμμένα πρὸς αὐτόν, ὅλοι τὸν ἐκάλουν νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὴν τυραννίαν τοῦ Φωκᾶ. Αἱ πρῶται ἐχθροπραξίαι συνέβησαν τὸ 618 ὅτε ὁ παιτὴρ Ἡράκλειος ἠμπόδισε τὰ σιτηρὰ καὶ ὅτε ὁ Φωκᾶς ἀντεκδικούμενος συνέλαβε τὴν σύζυγον τοῦ ἐξάρχου Ἐπιφάνειαν καὶ τὴν μνηστὴν τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἡρακλείου τὰς ὁποίας ἐνέκλεισεν εἰς Μοναστήρι.

Ὁ ἔξαρχος τῆς Ἀφρικῆς τότε ἀπεφάσισε νὰ ὀργανώσῃ μεγάλην ἐναντίον τοῦ Φωκᾶ ἐκστρατείαν τῆς ὁποίας ἀρχηγὸν κατέστησε τὸν υἱόν του Ἡράκλειον.

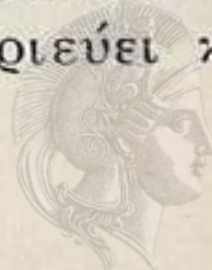
Ἡ ὑπεροχὴ τοῦ ἐξάρχου συνίστατο εἰς τὸ ναυτικόν.

Ὁ νέος Ἡράκλειος ὑψώσας τὴν ἀχειροποίητον εἰκόνα τῆς Θεοτόκου ἐπὶ τοῦ μεγάλου ἱστοῦ τῆς ναυαρχίδος κατέπλευσε τὸ 610 εἰς τὰ ὕδατα τῆς Κων)πόλεως, ὅπερ προυκάλεσε ὥς εἵπομεν τὴν στάσιν τῶν Πρασίνων καὶ τὴν τιμωρίαν τοῦ Φωκᾶ, οἰκτρῶς διαμελισθέντος.

Ὁ νέος Ἡράκλειος μετὰ δισταγμούς τινας ἀπεφάσισε νὰ περιβληθῇ τὰ βασιλικά διάσημα τελέσας συγχρόνως καὶ τοὺς μετὰ τῆς Εὐδοκίας γάμους γενόμενος ὁ ἰδρυτὴς τοῦ οἴκου τῆς Καππαδοκίας.

Εὗρε τὰ τοῦ κράτους εἰς χαώδη κατάστασιν.

Ὁ περίφημος στρατηγὸς τῶν Περσῶν Σαχαρμπᾶζ (βασιλικὸς σύαγρος) διατρέχει τὴν Μ. Ἀσίαν, Συρίαν, Αἴγυπτον καὶ κατὰ τὸ τέταρτον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Ἡρακλείου κυριεύει καὶ λεηλατεῖ.

τὴν Ἱερουσαλήμ, ἀρπάζει δὲ τὸν τίμιον σταυρὸν ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶχε προσηλωθῇ ὁ Χριστὸς καὶ τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀνεύρει ἡ μήτηρ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου Ἑλένη, ὅπερ προὔκάλεσε τὸ πένθος ὁλοκλήρου τῆς Χριστιανοσύνης.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἐπέρχεται καὶ ὁ θάνατος τῆς αὐτοκρατείας Εὐδοξίας.

Μετά τινες μῆνας ὁ αὐτοκράτωρ καταλαμβάνεται ὑπὸ ἀνικίτου ἔρωτος πρὸς τὴν ἀνεψιάν του Μαρτίαν, ἣν τέλος καὶ νυμφεύεται ἐναντίον τῶν κανόνων τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ μέχρῃ τῆς στιγμῆς ὑποστηρικτὴς του Πρίσκος ἀρχηγὸς τῶν Ἐξκουβιτόρων συνομοτεῖ ἐναντίον του, μεγάλη δυσἀρέσκεια ἐκρήγνυται κατ' αὐτοῦ καὶ ἀντιδημοτικότης παραλύει τὸ ἔργον του.

Φαίνεται ὅτι τότε λιποψυχήσας ἀπεφάσισε νὰ παραιτηθῇ τοῦ θρόνου καὶ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Ἀφρικήν.

Ὁ Πατριάρχης Σέργιος ὥς ποτὲ ἡ Θεοδώρα ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ τὸν πείθει νὰ μείνῃ καὶ νὰ ἀποθάνῃ εἰς τὴν θέσιν του.

Ἄλλως τε ὁ Χαγὰν τῶν Ἀβάρων ἐπωφεληθεὶς τῆς ἀποσυνθέσεως τῆς Αὐτοκρατορίας ἐπῆλθε κατὰ τῆς Κων)πόλεως καὶ εἶχε φθάσει μέχρῃ τοῦ τείχους τοῦ Ἀναστασίου ἐνῶ οἱ Πέρσαι βαδίζοντες διὰ τῆς Μ. Ἀσίας εἶχον φθάσει εἰς τὴν Χαλκηδόνα.

Εἰς τὸν Ἡράκλειον δὲν ἔμενε ἄλλο ἢ νὰ κερδίσῃ χρόνον.

Ἦρχισε λοιπὸν διαπραγματεύσεις πρὸς τὸν Χαγὰν καὶ τὸν Πέρσην στρατηγὸν Σαῆν, ἔστειλε δὲ καὶ πρεσβείαν εἰς Περσίαν.

Ἡ στάσις τοῦ Χουρόη ὑπῆρξεν ὑβριστική. Ἡ προσβολὴ ὅμως αὕτη προστεθεῖσα εἰς τὸ ἄλγος τῆς ἀπωλείας τοῦ τιμίου σταυροῦ ἐξήγειρε τὸ ἔθνος. Τὴν ψυχολογικὴν ταύτην κατάστασιν ὁ Ἡράκλειος ἐπωφελήθη ὥς ἄριστα δὲν εἶχεν ὅμως οὔτε χρήματα οὔτε στρατόν.

Κατήργησε τότε τὴν δωρεὰν διανομὴν τοῦ σίτου, ἔθεσεν ὁλόκληρον τὸν θησαυρὸν τῆς Ἀγ. Σοφίας εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Κράτους καὶ ἐκήρυξεν τὴν ἀναγκαστικὴν στράτευσιν πάντων τῶν μοναχῶν, ἐπελήφθη δὲ δραστηρίως τῆς ἀναδιοργανώσεως τοῦ ἐκλιπόντος ἐπὶ Φωκᾶ στρατεύματος.

Μεταξὺ τοῦ 6ου καὶ 10ου αἰῶνος μέγιστον μέρος τοῦ στρατοῦ τῆς Αὐτοκρατορίας συνίστατο ἐκ ξένων μισθοφόρων, ὅπως ἐν Ἀγγλίᾳ μέχρῃ τοῦ Μεγάλου πολέμου, τὰ στελέχη ὅμως ἦσαν κυρίως ἑλληνικά καὶ ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι εἰς καμμίαν ἄλλην ἐποχὴν τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας τὸ στράτευμα τῆς Ἑλλην. Αὐτο-

κρατορίας δὲν περιεῖχε τόσα ἀκραιφνή Ἑλληνικὰ στοιχεῖα ὅσον εἰς τοὺς μεγάλους αὐτῆς πολέμους πρὸς ἀνάκτησιν τοῦ τιμίου σταυροῦ.

Πρώτη ἐπιτυχία τοῦ Ἡρακλείου πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἡ ἐξεύρεσις τῶν καταλλήλων συνεργατῶν «Κυβερνᾶν ἐστὶ τὸ ἐκλέγειν,» εἶχεν εἶπει ὁ Μ. Ναπολέον (gouverner c'est choisir). Ὅπως πρὸ τῆς ιδρύσεως τῆς τελευταίας Γερμανικῆς Αὐτοκρατορίας ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσίας Γουλιέλμος ἐξέλεξε τὸν Μπίσμαρκ, τὸν Μόλτκε καὶ τὸν Ρούν, ὅπως πικρασκευάσωσιν τὴν Γερμανίαν τοῦ πολέμου τοῦ 1870, οὕτω καὶ ὁ Ἡράκλειος ἀνέθεσε τὰ πολεμικὰ καὶ πολιτικὰ ἔργα τοῦ Κράτους εἰς τὸν Πατριάρχην Σέργιον, εἰς τὸν Μάγιστρον Βῶνον, εἰς τὸν στρατηγὸν Νικήταν, εἰς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ στρατηγὸν Θεόδωρον καὶ εἰς τὸν διπλωμάτην πατρίκιον Ἀθανάσιον.

Πρώτη φροντίς ὑπῆρξε νὰ ματαιώσωσι τὴν ἐκ τοῦ βορρᾶ πίεσιν τῶν Βαρβάρων ἥτοι τοῦ Χαγάνου τῶν Ἀβάρων.

Πρὸς τοῦτο ὁ Ἡράκλειος καὶ οἱ σύμβουλοί του μετεχειρίσθησαν τοὺς Λογγοβάρδους, φυσικοὺς ἐχθροὺς τῶν Ἀβάρων καὶ ἐρίζοντας πρὸς αὐτούς. Εἰς αὐτοὺς ἀνετέθη νὰ συγκρατῶσι καὶ νὰ ἐνοχλῶσι τοὺς Ἀβάρους ἐκ τῶν βορείων τῆς Ἰταλίας. Ἐν τούτοις ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς διετέλεσεν ἐν παθητικῇ ἀμύνῃ μέχρι τοῦ 622 ὀργανούμενος καὶ ἐξασκούμενος.

Ἐξαίφνης τὴν Δευτέραν τοῦ Πάσχα 4 Ἀπριλίου τοῦ ἔτους τούτου ὁ Αὐτοκράτωρ εἰσβιβάσας τὸ ἄνθος τοῦ στρατεύματος αὐτοῦ εἰς τὸν μέγαν στόλον, ὃν εἶχε συγκεντρώσει ἐν τῷ Κερατίῳ Κόλπῳ διέπλευσε τὴν Προποντίδα καὶ τὸν Ἑλλήσποντον καὶ ἐξῆλθε εἰς τὸ Αἰγαῖον διὰ νὰ πραγματοποιήσῃ μίαν τῶν ὠραιωτέρων καὶ τολμηροτέρων στρατηγικῶν προθέσεων τὰς ὁποίας ὁ νοῦς στρατηλάτου ἐξετέλεσε μεταβαλὼν ὑπὲρ αὐτοῦ ὡς διὰ μαγικῆς ράβδου ὅλην τὴν στρατιωτικὴν καὶ πολιτικὴν κατάστασιν.

Οἱ Πέρσαι ἀφοῦ κατέλαβον τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ τὴν Συρίαν εὐρίσκοντο ὑπὸ τὸν στρατάρχην Σαχαρμπᾶζ εἰς Χρυσούπολιν (Σκούταρι) ἀπέναντι τῶν τειχῶν τῆς Κων)πόλεως ἀναμένοντες νὰ δώσωσι πάντοτε τὴν χεῖρα εἰς τοὺς Ἀβάρους, οἵτινες προσεπάθουν νὰ εἰσδύσωσιν εἰς τὴν Βυζαντινὴν Αὐτοκρατορίαν ἐκ τοῦ Βορρᾶ.

Οὐδεὶς εἶχε κατορθώσει νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὸ σχέδιον τοῦ Αὐτοκράτορος, ὅστις μετὰ μακρὸν καὶ δυσκολώτατον διάπλουν διελθὼν τὸ Αἰγαῖον περικάμψας τὴν Κρήτην καὶ κατόπιν τὴν Κύπρον κατέπλευσεν εἰς τὸν ἀπέναντι καὶ Ἀνατολικῶς αὐτῆς Ἰσικὸν Κόλπον, ὅπου νῦν ἡ

Ἀλεξανδρέτα, ἀπεβίβασε τὰ στρατεύματα αὐτοῦ καὶ οὕτω εὗρέθη ἀπροσδοκῆτως ἐπὶ τῆς γραμμῆς ὑποχωρήσεως τοῦ πολεμίου.

Εἶναι ἀσφαλὲς στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ στόλου του καὶ συγκοινωνεῖ ἀκωλύτως μετὰ τῆς Ἑλλάδος. Διὰ τῶν ἐμπροσθοφυλακῶν του καταλαμβάνει τὰς διαβάσεις τοῦ ὄρους Ἀμανοῦ καὶ εἰσβάλλει εἰς τὴν Καππαδοκίαν, ἥτις εἶναι καὶ ἡ γενέτειρα γῆ του.

Ὁ Ἕλλην Αὐτοκράτωρ σφηνοῦται μεταξὺ Ταύρου καὶ Μάυρης θαλάσσης.

Ἐκπληκτος ὁ Σαχαρμπάζ μανθάνει τὸ γεγονός, διπλώνει τὰς σιγνάς του καὶ ἄρχεται τῆς ὑποχωρήσεως.

Οἱ Πέρσαι ἀποσύρονται εἰς τὰ παλαιὰ των σύνορα φοβούμενοι εἰσβολὴν εἰς αὐτὴν τὴν Περσίαν. Ὁ Ἡράκλειος ὅμως δὲν εἶναι τόσον ἀπλοῦς νὰ τοὺς παρακολουθήσῃ πρὸς αὐτά, ἀλλὰ κατευθύνεται πρὸς τὴν Τραπεζοῦντα ὅπου ὅλος ὁ στόλος του συναθροισθεὶς τὸν ἀναμένει.

Ὁ Ἡράκλειος ἀφίνων τοὺς Πέρσας εἰς τὰ χειμάδιά των ἐπανέρχεται εἰς τὴν θεοφύλακτον Πόλιν μετὰ δεκάμηνον ἀπουσίαν. Ἐν τούτοις οἱ λογαριασμοὶ δὲν ἔχουν τελειώσῃ οὔτε μὲ τοὺς Πέρσας, οὔτε μὲ τοὺς Ἀβάρους. Αὐτὴν τὴν φορὰν ἐπαναρχίζει τὴν ἐκστρατείαν ἀντιθέτως, ἀντὶ νὰ πλεύσῃ πρὸς τὴν Ἀλεξανδρέταν, πλέει πρὸς τὴν Τραπεζοῦντα καὶ μὲ μεγαλυτέρας ἀξιώσεις, διότι τὸ ἔθνος ἀναθαρρῆσαν τοῦ παρέχει νέας δυνάμεις. Ὁ τίμιος σταυρός, τὸ μέγα κίνητρον δὲν ἔχει ἀνακτηθῇ ἀκόμη! Ἐπελθὼν μὲ περισσότερον στρατὸν ἀποβαίνει εἰς Τραπεζοῦντα, ἐγκαθιστᾷ τὴν βάσιν του ἐν Ἀρμενίᾳ καὶ εἰσβάλλει νῦν εἰς τὴν καθ'αυτὸ Περσίαν, τὴν παλαιὰν Περσίαν. Βαδίζει κατὰ τῶν Γάζακα, τῆς νῦν Ταυρίδος (Τεμπρίζ) ὅπου ἐλέγετο ὅτι φυλάσσεται ὁ σταυρός. Ὁ Σαὴν ἔχει νῦν τὴν ἀρχηγίαν τοῦ περσικοῦ στρατοῦ. Αὐτὸς δὲ ὁ Χοσρόης ἐπὶ κεφαλῇ τῆς ἐφεδρείας (40.000) ἀναμένει ἐν Τεμπρίτζ, ἧς μετ' ὀλίγον ἀναγκάζεται νὰ ἐξέλθῃ καὶ ἦν οἱ Ἕλληνες καταλαμβάνουν. Ἀρνεῖται ἀνοήτως νὰ παραδώσῃ τὸν Σταυρόν, ἐξυπηρετῶν ὥς ἄριστα τὰ σχέδια τοῦ Ἡρακλείου. Οἱ Ἕλληνες ἀνασκάπτουν καὶ κατασκάπτουν ὁλόκληρον τὴν Ταυρίδα (623) ἀνατρέπουσι δ' ἐκ θεμελίων τὸν περίφημον ναὸν τοῦ Ἡλίου. Δὲν εὗρískουν πουθενὰ τὸν σταυρόν. Ὁ Αὐτοκράτωρ ἐπιχειρεῖ ἀκόμη νικηφόρους τινὰς πορείας. Ἀλλὰ δὲν θέλει ν' ἀπομακρυνθῇ τῆς βάσεώς του. Τὴν μεταφέρει μάλιστα βορειότερον καὶ ἀπολύει 50,000 αἰχμαλώτων (624) οὓς θεωρεῖ περιττὸν βάρος Ἐν τούτοις ὁ δραστήριος Χοσρόης μάχεται νῦν ἐντὸς τῶν χωρῶν του καὶ κατορθώνει νὰ στείλῃ κατὰ τοῦ Ἡρακλείου τρεῖς νέας στρατιάς ὑπὸ τὸν Σαχαρμπάζ, τὸν

Σίην καὶ τρίτον τινὰ στρατηγόν. Τότε ὁ αὐτοκράτωρ ἀποφασίζει νὰ πολεμήσῃ αὐτοὺς χωριστὰ πρὶν ἐνωθῶσιν. Κάμνει περίπου ὅ,τι ὁ Βοναπάρτης ἔκαμε πρὸς ἐνὸς αἰῶνος κατὰ τὴν πρώτην εἰς Ἰταλίαν στρατείαν του. Ὁ Ἡράκλειος λοιπὸν εἶναι ὁ πρῶτος ὅστις ἐγκαινίασε τὴν τοιαύτην στρατηγικὴν μέθοδον. Ὁ ἀρχηγὸς τῆς γ' περσικῆς στρατιᾶς φονεύεται. Ὁ βασιλικὸς Σύαγρος ἀφίνει τὰ ὅπλα του. Ὁ πόλεμος ἐξακολουθεῖ.

Τὴν ἀνοιξιν τοῦ 625 ὁ Ἡράκλειος ἐκτελεῖ θαυμασίαν ἱππικὴν ἐπιδρομὴν, raid, ὡς θὰ ἔλεγον οἱ νεώτεροι, ἐπιδρομὴν ἣν θὰ ἐξήλευει καὶ αὐτὸς ὁ περίφημος Ἀμερικανὸς ἵππαρχος τοῦ ἀνθενωτικοῦ πολέμου τῆς Ἀμερικῆς Σέρμαν. Μὲ τῆς ἀστραπῆς τὸ τάχος φθάνει μέχρις Ἀδάνων. Ἐπακολουθεῖ λυσσώδης συμπλοκὴ καθ' ἣν ὁ κατάφρακτος Φάλμπας Δόρκων, «πλήσσεται κονταρέα.» Ἀλλ' ἰδοὺ μεγάλη διπλωματικὴ ἐπιτυχία τοῦ Χοσρόη καὶ αὐτὴν τὴν φορὰν ὁ Χαγάνος τῶν Ἀβάρων ὁδεύει σπουδαίως κατὰ τῆς πόλεως. Ὁ Ἡράκλειος συμπτύσσει τὰς δυνάμεις του πρὸς τὴν Τραπεζοῦντα καὶ ἀποσπᾷ σῶμα δωδεκακισχιλίων θωρακοφόρων πρὸς βοήθειαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τὸ μέγιστον τμῆμα ὑπὸ τὸν Θεόδωρον εἰς Μεσοποταμίαν κατὰ τοῦ Σαὴν καὶ μετὰ τρίτου μικροτέρου σώματος ἀποσύρεται ὁ ἴδιος εἰς τὸν Καύκασον. Εἰς Τιφλίδα βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ δεινοῦ διπλωμάτου του Ἀθινασίου κατακτᾷ τὴν φιλίαν τοῦ Ζεμπιλ ἡγεμόνος τῶν Τουρκοχαζάρων ὃν ἐμνήστευσε μετὰ τῆς βυζαντινῆς πριγκηπίσης Μαρίας. Ἐν τῷ μεταξὺ διεξάγεται ἡ περίφημος πολιορκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Ἀβάρων. Μὲ τὴν βοήθειαν τῆς Θεοτόκου ἡ πόλις σώζεται διὰ τῆς ἱκανότητος τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς φρουρᾶς Βώνου. Ἡ ἀγαλλίασις εἶναι ἀπερίγραπτος καὶ πάντες ψάλλουν. «Τῇ ὑπερμάχῳ στρατηγῷ τὰ νικητήρια ὡς λυτρωθεῖσα τῶν δεινῶν εὐχαριστήρια» ἔμνος ὃν κάθε χριστιανὸς καὶ Ἕλλην γνωρίζει. Μίαν λέξιν ἐν τούτοις περὶ τῶν Ἀβάρων οἵτινες χάρις εἰς τὸ Βυζάντιον δὲν ἐξηνδραπόδισαν τὸν κόσμον. Πόθεν ἦλθον οἱ ἀμαξόβιοι οὗτοι; Εἶναι ἀποδεδειγμένον ὅτι εἶναι τῆς τουρανικῆς οἰκογενείας. Αἱ κυρίαι τοῦ Χαρεμίου σύρουν τὰς ἀμάξας ἐφ' ὧν εἶναι ἐξηπλωμένοι οἱ τραχεῖς καὶ κτηνώδεις Ἀβάροι ἐνῶ δῖπτος ἀκολουθεῖ ἕτοιμος διὰ τὴν μάχην. Ὁ χρονογράφος Νέστωρ λέγει περὶ αὐτῶν καὶ τοὺς ἀποκαλεῖ Ὀβρ. Εἶναι ἀληθεῖς δαίμονες καταστροφῆς. «Ὁ ἐπικατάρατος, ὁ θεήλατος Χαγάνος.» Οὔνοι καὶ Ἀβάροι εἶναι σχεδὸν ἡ αὐτὴ φυλή. Ἐπελθόντες ἐκ ΒΑ. πιέζουν πρὸς Δ. Φράγκους καὶ Λογγοβάρδους πρὸς Ν. τοὺς Ἕλληνας. Ἐν τοῖς πεδίοις τοῖς Οὐγγαρίας ἔστησαν τὸ στρογγύλον αὐτῶν περικεχαρα-

κωμένον στρατόπεδον εἰς ὃ συνεκέντρωσαν τὰς ἀρπαγὰς των. Αὐτὴ εἶναι ἡ πρωτεύουσά των, τὸ Ring. Ὅτε βραδύτερον κατελήφθη ὑπὸ τῶν Φράγκων ὁ χρυσὸς ἐξέπεσεν εἰς ὅλας τὰς ἀγοράς. Τοσοῦτοι ἦσαν οἱ θησαυροὶ οἱ συγκεντρωθέντες ὑπὸ τοῦ ληστρικοῦ τούτου ἔθνους. Ὁ Χαγάνος ἀφοῦ μάτην ἠγωνίσθη νὰ ἐκπορθήσῃ τὰ φοβερὰ εἶχη τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπεφάσισε νὰ διέλθῃ τὸν Βόσπορον διὰ τῶν μονοξύλων τῶν Σλαύων ἐπικούρων, ἀλλ' ἠττήθη καὶ διεσκορπίσθη ὑπὸ τοῦ ἀγρυπνοῦντος στόλου τῶν δρομώνων. Μὴ δυνηθεὶς οὕτω νὰ ἐνωθῇ μετὰ τῶν Περσῶν, οἵτινες ἐπωφεληθέντες τῶν δυσχερειῶν τῶν Ἑλλήνων ἐνεφανίσθησαν πάλιν εἰς Σκούταρι ὁ Χαγάνος ἔφυγε πρὸς βορρᾶν καὶ ἐχάθη ὁλισθεν τοῦ Δουνάβεως.

Μαθὼν τὰ νέα ὁ Ἡράκλειος εἰσβάλλει δρόμαϊος εἰς Μεσοποταμίαν διέρχεται τὸν ποταμὸν Ζάμπ καὶ τὴν 12 Δεκεμβρίου 627 συγκροτεῖ ὅμι μακρὰν τῶν ἐρειπίων τῆς Νινευὶ τὴν νέαν ἐν Ἀρβήλοις μάχην φονεύσας διὰ τῆς ἰδίας του σπάθης τὸν νέον ἀρχιστράτηγον τοῦ Χοσρόη Ραζάτην. Τέλος, ἐν ἔτει 628 εἰσέβαλεν εἰς Δεσταγέρδην ἐξ ἧς μόλις ἐσώθη ὁ Χοσρόης. Συμπτυχθεὶς κατόπιν εἰς Τεμπρίζ ἀνέμενε τὰ γεγονότα παρακολουθῶν αὐτὰ ὡς ἀπὸ παρατηρητηρίου. Ὁ Χοσρόης σφόδρα ἐρεθισθεὶς κατὰ τοῦ «Βασιλικοῦ Συάγρου» ἀδρανοῦντος ἐν Χαλκηδόνι κατεδίκασεν αὐτὸν εἰς θάνατον. Τὸ ἔγγραφον τῆς καταδίκης ἔπεσεν εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων οἵτινες καὶ τὸ παρέδωκαν εἰς τὸν Σαχαρμπάζ. Συνθηκολογεῖ τότε οὗτος μετὰ τοῦ Βόνου καὶ τοῦ Σεργίου καὶ μεταστρατοπεδεύει εἰς Περσίαν, ὅπου ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Χοσρόης ἀσθενήσας τὸ σῶμα ἴσως καὶ τὸ πνεῦμα καὶ τελῶν ὑπὸ τὸ κράτος τῆς νεαρᾶς αὐτοῦ ὀδαλίσκης Σερίν ἀνακηρύσσει τὸν υἱὸν της διάδοχον. Πάντες οἱ Σατράπαι ἐξεγείρονται ὑπὲρ τοῦ νομίμου διαδόχου Σιρόη καὶ ὁ Χοσρόης καθαιρεθεὶς θανατοῦται. Ὁ νέος βασιλεὺς Σιρόης ἀποστέλλει πρέσβεις εἰρήνης πρὸς τὸν Ἡράκλειον. Τὴν 15 Μαΐου 628 ὁ Πατριάρχης Σέργιος ἀναγινώσκει πρὸς τὸν λαὸν ἐπιστολὴν τοῦ αὐτοκράτορος ὅτι κατέπαυσε τέλος μετὰ εἴκοσιν ἔτη ὁ ἀγὼν καὶ ὅτι ἐπανέρχεται.

Ἐπλησίασε τὸν Βόσπορον καὶ ἔστη ἔναντι τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀναμένων τὸν τίμιον Σταυρὸν μετὰ τῆς αὐτοκρατείας Μαρτίνας, ἥτις εἰς ὅλας τὰς στρατείας τὸν παρηκολούθει ὃν τέλος ἔφερεν ὁ ἀδελφός του στρατηγὸς Θεόδωρος, ὡς καὶ τοὺς αἰχμαλώτους. Εἰς τὸν Σαχαρμπάζ ὁφείλομεν ὅτι ἐφάνέρωσε τὴν κρύπτην ὅπου ἐφυλάσσετο. Ὁ Αὐτοκράτωρ παραλαβὼν τὸν Σταυρὸν ἐπέβη τοῦ βασιλικοῦ δρόμωνος καὶ εἰσέπλευσεν εἰς τὸν Κεράτιον κόλπον. Ἀποβιβασθεὶς παρὰ τὰς Βλαχέρνας

διήλθε πρὸ τοῦ ναοῦ τῆς Θεομήτορος καὶ βαίνων παραλλήλως τοῦ τείχους κατῆλθε μέχρι τῆς πύλης τοῦ Ἁγίου Ρωμανοῦ. Στὰς ἐκεῖ περιβλήθη τὸ διάδημα καὶ τὴν πορφύραν, ἀνέβη ἐπὶ ἄρματος συρμένον ὑπὸ τεσσάρων ἐλεφάντων καὶ εἰσελάσας εἰς τὴν πόλιν διὰ τῆς χρυσῆς Πύλης ὤδευσε πρὸς τὸν Ἰππόδρομον καὶ τὴν Ἁγίαν Σοφίαν. Διακόσiai χιλιάδες ἀνθρώπων τὸν ἠκολούθουν. Τριακόσiai σημαῖαι ρωμαϊκαὶ καὶ ἑλληνικαὶ ἀνακτιθεῖσαι, μεταξὺ τῶν ὁποίων αἱ σημαῖαι τοῦ Κράσσου, τοῦ Βαρελιανοῦ καὶ τοῦ Ἰουλιανοῦ κυριευθεῖσαι ἄλλοτε ὑπὸ τῶν Περσῶν ἠγοῦνται τῆς πομπῆς. Ὁ Πατριάρχης Σέργιος ἀναμένει εἰς τὰ προπύλαια τοῦ ναοῦ. Ἦτο ἡ 14 Σεπτεμβρίου 628. Εἰς ἀνάμνησιν τῆς μεγάλης ταύτης ἡμέρας τῆς ὁποίας βεβαίως δὲν ὑπάρχει μεγαλυτέρα εἰς τὴν ἱστορίαν μας ἢ Ἡ ἐκκλησία καθιέρωσε τὴν ἑορτὴν τῆς **ὑψώσεως τοῦ τιμίου Σταυροῦ**. Ἐπὶ χίλια τριακόσiai ἔτη καὶ διὰ μέσου τῶν τραγικωτέρων ἐθνικῶν περιπετειῶν ἡμῶν οἱ Ἕλληνες δὲν ἔπαυσαν ὅπου γῆς καὶ ἂν εὗρισκονται νὰ τὴν ἑορτάζουν, νὰ τὴν ἐννοοῦν καὶ νὰ τὴν αἰσθάνονται βαθύτατα!

Τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Ἡρακλείου δὲν ὑπῆρξαν εὐτυχῆ. Διαιρέσεις ἐκκλησιαστικαὶ κατετάραξαν τὴν αὐτοκρατορίαν ἐνῶ νέος ἰσχυρὸς ἐχθρὸς ἐμφανίζεται ἐξ Ἀνατολῆς καὶ μεσημβρίας οἱ Ἀραβες καὶ ὁ Μωάμεθ ἐπιτεθῆντες συγχρόνως κατὰ τοῦ Βυζαντίου καὶ τῶν Περσῶν λίαν ἐξησθενημένων ἐκ τῶν μεταξύ των μεγάλων πολέμων. Ἀλληλογραφία διημείφθη μεταξύ τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ τοῦ προφήτου τοῦ Ἰσλάμ. «Γενοῦ μουσουλμάνος» ἔγραψε πρὸς τὸν Ἡράκλειον ὁ Μωάμεθ ἐνῶ πανταχοῦ διεδίδετο ἡ ἰδέα ὅτι τὸ ἑλλην. κράτος ἤθελε καταλυθῆ ὑπὸ τῶν περιτετμημένων λαῶν. Ὁ Ἡράκλειος παρασυρθὲς ὑπὸ τοῦ Γαλλο-φράγκου συμμάχου του Δαγοβερ ἐξεδίωξε τοὺς Ἰσραηλίτας καὶ σκληρῶς κατεδίωξεν. Οὗτοι κατέφυγον εἰς Ἀραβίαν. Τὴν Περσίαν ἐλυμαίνετο φοβερὰ ἀναρχία· ἀντιθέτως οἱ Ἀραβες ἐνίσχυντο. Ὁ θάνατος ἐν τούτοις τοῦ Μωάμεθ καὶ ἡ ἀνοδος εἰς τὸν θρόνον τῆς Περσίας τοῦ υἱοῦ τοῦ Σαχαρμπάρ Γιαζδεζερδ ὑποστηρίξει τοῦ Ἡρακλείου ἀνέβαλε τὴν καταστροφὴν. Ἐν Μούτα συνεκροτήθη πρώτη τις μάχη μεταξύ Ἀράβων καὶ Βυζαντινῶν. Ὑπῆρξεν ἀμφίροπος· κατ' αὐτὴν ἐν τούτοις ἔλαμψεν ἡ ἰκανότης καὶ ἰδιοφυΐα τοῦ Καλὲδ «τοῦ ξίφους τοῦ Θεοῦ». Ἐν τούτοις ὁ Ἀμποῦ Μπέκρ ἀνεκηρύσσετο Καλύφης, διάδοχος τοῦ Μωάμεθ, καὶ ἐκήρυττε τὸν ἱερὸν πόλεμον ἐπὶ κεφαλῇς 124,000 μαχητῶν. Ὁ Ἡράκλειος ἐγκατέστη ἐν Λαμασκῶ καὶ ὠργάνου τὴν ἀμυναν. Ἀλλ' ἡ ὑγεία του ἦτο πλέον ἐπισηφελῆς

καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ διοικήσῃ αὐτοπροσώπως. Ὁ ἀκάθεκτος Καλὲδ προηγεῖτο τῶν Ἀράβων. Ἐκυρίευσε τὴν Βαβυλωνίαν καὶ ἐν Συρίᾳ τὴν Γάζαν· ἀπευθύνει πρόκλησιν κατὰ τοῦ Αὐτοκράτορος, ὅστις ἀπαντᾷ «ὁ κλῆρος σου εἶναι ἡ ἔρημος· ἀποσύρθητι.» Ὁ Καλὲδ μὲ τὴν συνήθη αὐτοῦ ὁρμὴν πολιορκεῖ τὴν Δαμασκόν. Ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ηρακλείου Θεόδωρος τὸν ἀναγκάζει νὰ στραφῇ, ἀλλ' ἐν Γαβάτῃ ἡττᾶται καὶ ἡ Δαμασκὸς πίπτει. Ὁ Θεόδωρος περιπίπτει εἰς τὴν δυ-
ατμένειαν τοῦ Αὐτοκράτορος, ὅστις ἀπελπίσας μεταβαίνει εἰς Ἱερου-
σαλὴμ ὅπως ἀναλάβῃ τὸν Σταυρόν, τὸν ὁποῖον μετὰ τὸν ἐν Κων-
σταντινουπόλει θρίαμβον εἶχε καταθέσει εἰς τὸν Πανάγιον τάφον. Τὸν εἶχε φέρει ὁ ἴδιος πεζὸς μέχρι τοῦ Κρανίου τόπου καὶ τὸν εἶχε παραδόσει εἰς χεῖρας τοῦ πατριάρχου Ζαχαρίου. Ἦτο λίαν καταβε-
βλημένος. «Χαῖρε Συρία, χαῖρε διὰ τελευταίαν φορὰν» ἐφώνησε διερχόμενος τὰ σύνορα. Οἰκτρὰ οἰκογενειακὰ σκηναὶ ἔλαβον χώραν· ὁ στρατὸς ἐστασίασε καὶ τὸν ἐκήρυξαν ἔκπτωτον τοῦ θρόνου· ἡ τόσον ἄλλοτε φωτεινὴ διάνοιά του ἐσκοτίσθη, ἡ θεὰ τῆς θαλάσσης ἐπά-
γωνε τὸ αἷμά του καὶ διὰ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἔστη-
σαν γεφύρας μὲ φράγματα ὅπως μὴ τὴν βλέπῃ.

Ὁ Τίμιος Σταυρὸς κατετέθη εἰς τὴν Ἀγ. Σοφίαν· ἐνισχυθεὶς ἀκόμη ἠθικῶς ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Σεργίου ἐπανεῦρεν ἐὰν ὅχι τὸν ἡρωϊσμόν του τοῦλάχιστον τὴν μεγάλην αὐτοῦ πολιτικὴν διαύγειαν εἰ καὶ ἔπασχεν ἐξ ὑδροπικίας. Συνεκράτησε τὸν Χαγάνον διὰ συμμα-
χίας μετὰ τοῦ βασιλέως τῶν Βένδων καὶ μετὰ τοῦ βασιλέως τῶν Βουλγάρων τῆς Παννονίας. Δύο ἄλλοι σλαβικοὶ Λαοὶ οἱ Κροάται καὶ οἱ Σέρβοι κατέστησαν τὰ ὄργανα τῆς προβλεπτικῆς αὐτοῦ πολιτικῆς· Ἐκ τῶν βορείων κλιτύων τῶν Καρπαθίων τοὺς ἔσυρε ἐντεῦθεν τοῦ Δουνάβεως, τοὺς μὲν Σέρβους πρὸς τὴν Δαλματίαν ἐξ ἧς ἐξώθησαν τοὺς Ἀβάρους, τοὺς δὲ Βουλγάρους εἰς Μοισίαν καὶ εἰς κάτω Δακίαν αἵτινες τότε ἐστεροῦντο παντὸς πληθυσμοῦ, εἵλκυσε δὲ πάντας τού-
τους εἰς τὸν Χριστιανισμόν.

Ἐν τούτοις οἱ Ἀραβες ἐνίκων. Ὁ νέος Χαλίφης Ὁμάρ εἰς δύο μεγάλας μάχας ἔκυρίευσε τὴν Περσίαν καὶ ἔκτισε ἐν Ἱερουσαλὴμ τὸ τέμενος Ὁμάρ εἰς τὴν θέσιν ὅπου ὑπῆρχεν ἄλλοτε ὁ ναὸς τοῦ Σολο-
μῶντος. Ὁλὴ ἡ Μεσοποταμία ὑπήχθη εἰς τὸν Ἰσλαμισμόν. Αἱ μηχανο-
νορραφαὶ τοῦ μοναχοῦ Πύρρου καὶ τῆς Αὐτοκρατείας Μαρτίνης κα-
τέληξαν εἰς τὴν στέψιν τοῦ υἱοῦ τῆς Ἡρακλειωνᾶ, ὅστις ἀνεκηρύχθη
διάδοχος μετὰ τοῦ ἐτέρου υἱοῦ τοῦ Ἡρακλείου τοῦ μετὰ τῆς Εὐδοκίας.

Ὁ Ἡράκλειος προαισθανόμενος τὸ τέλος του ἐκάλεσε περὶ τὴν

ἐπιθανάτιον κλίνην του τὰ τέκνα τῆς Εὐδοκίας καὶ τὰ τέκνα τῆς Μαρτίνης.

Ἐτάφη εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων. Μετὰ τρεῖς μῆνας ὁ διάδοχός του Κωνσταντῖνος ἤνοιξε τὸν τάφον διὰ νὰ ἀφαιρέσῃ τὸ κατάφορτον πολυτίμων λίθων στέμμα του· ὥστε ἡ δυσμένεια τῆς τύχης παρηκολούθησε καὶ μετὰ θάνατον τὸν μέγαν ἀλλ' ἀτυχῇ Αὐτοκράτορα ⁽¹⁾.

(¹) Οἱ ἐπιθυμοῦντες πλείονας περὶ Ἡρακλείου εἰδήσεις πρέπει ν' ἀναγνώσῃ τὸν Γ. Πισίδην ἀρχιδιάκονον τῆς Ἀγ. Σοφίας, ποιητὴν τοῦ *ἑξαήμερου* καὶ τῆς *Ἡρακλειάδος*. Ἐκ τῶν νεωτέρων, ὁ μᾶλλον ἐξονυχίσας τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἡρακλείου εἶναι ὁ Γάλλος Δραπερὼν καὶ ἐκ τῶν παλαιῶν ὁ ἀρμένιος ἐπίσκοπος Σεπέος. Πρέπει ν' ἀναγνωσθῇ καὶ ὁ Δῆλ.